

NĚKOLIK DAT O OSUDU BOBRŮ V JIŽNÍCH ČECHÁCH

Otakar K o k e š, Praha

Původní český bobr žil na Třeboňsku a na řekách Lužnici i Nežárce až do první polovice XVIII.století. Později pak byly učiněny několikrát pokusy o jeho nové osazení, které však dříve či později ztroskotaly. Stalo se tak především v r.1773 z iniciativy Josefa Adama Schwarzenberga, který zavedl chov tohoto hlodavce v bobrovnách v Červeném Dvoře u Krumlova; zde se bobři udrželi až do r.1848, resp.1849, kdy zahynul poslední. V r. 1804 byli mimoto vysázeni i na Třeboňsku, kde byli v r. 1809 puštěni v prostoru mezi rybníkem Rožmberkem a Starou Řekou na svobodu. Odtud se pak nějaký čas šířili po okolí i do Nežárky, Lužnice a jiných vodotečí Jindřichohradecka, novohradská, Bechyňska a Vitorazska. Když však začali působit různé škody, byl dán v r. 1833 příkaz k jejich střílení. Někteří z nich byli pochyťáni a znovu uzavřeni do bobrovny; poslední volný byl pryč uloven revírníkem Slavingrem r. 1871 v dutém dubě na hrázi Nové Řeky (ZÍBRT 1929). V r.1865 (VRSĚLÝ 1954 uvádí, že již v roce 1864) byl vydán Schwarzenbergem příkaz, aby byl chov bobrů obnoven v bobrovnách, což bylo uskutečněno r.1866 u rybníka Rožmberka. Chov se ale nedařil a skončil v roce 1882; HESKE (1909) uvádí zánik tohoto chovu rokem 1885. Na Nežárce byl střelen poslední bobr ve volnosti pod Jemčinou roku 1853 (ZÁLESKÝ 1928).

Nebude jistě bez ceny, pokusíme-li se těchto několik údajů známých z literatury konfrontovat s výsledky mysliveckých statistik, sestavených na základě loveckých, lesnických a rybářských hlášení i příslušných účtů v krumlovském archivu od počátku XVII.století. Zatím máme k dispozici údaje z býv.velkostatků Hluboká, Český Krumlov, Třeboň a Vimperk, které vlastně představují většinu území, které v této končině země bobr asi původně obýval. Hlubocké záznamy jsou vlast-

ně soustavně vedeny až do druhé poloviny XVIII. stol. a bobr v nich i v té době, kdy jsou vedeny nescoustavně, od konce XVII. stol. chybí, třebaže příslušná rubrika v seznamu existuje. Jedinou výjimkou je rok 1841, kdy byl podle tohoto výkazu i příslušného účtu uloven na Hlubocku jeden kus, snad zatoulanec z Třebońska nebo Jindřichohradecka. V listinách odstřelů, zaznamenávajících úlovky na velkostatku Český Krumlov se vyskytují úlovky bobrů pouze v letech 1803-1805. Ze statistiky není ovšem patrné, šlo-li o bobry ulovené ve volnosti nebo o zvířata z červenodvorského chovu; této poslední okolnosti by nasvědčoval zejména údaj z r. 1805, neboť o tom roce víme, že v něm byli převezeni 4 bobři z Krumlova do Třeboně.

Přehled úlovků:	1803	1 ks
	1804	2 ks
	1805	4 ks

Velmi podrobně uvádějí úlovky bobrů myslivecké výkazy býv. panství Třeboň, avšak ani z nich není vidět, že by tam byli tito hlodavci loveni v nadměrném množství. Statistika začíná od r. 1614-1615; od roku 1643 je v lovu těchto zvířat pauza, třebaže údaje o lovu ostatní zvěře jsou jako dříve v každém roce běžně zaznamenávány. Teprve roku 1665 vykazuje myslivecká statistika Třebońska opět úlovky bobrů až do roku 1725, načež úlovky na dlouhou dobu přestávají; vyskytují se opět až po r. 1824, tedy patnáct let poté, kdy byli opětně na Třeboňsku vysazeni. Poslední úlovek v seznamu pochází z r. 1866, na rozdíl od údaje Princova (ZÍBERT 1929), jenž mluví ještě o bobru údajně uloveném Slavíngrerem v r. 1871.

Přehled úlovků:	1616	3 ks	1665	2 ks
	1626	1 ks	1666	2 ks
	1627	4 ks	1667	2 ks
	1631	3 ks	1669	1 ks
	1636	5 ks	1674	4 ks
	1640	1 ks	1676	1 ks
	1642	2 ks	1676	3 ks
	1643	1 ks	1677	1 ks

1678	2 ks	1725	1 ks
1679	1 ks	1824	1 ks
1681	1 ks	1828	1 ks
1684	3 ks	1833	3 ks
1686	5 ks	1834	1 ks
1689	1 ks	1835	4 ks
1692	1 ks	1836	1 ks
1696	1 ks	1840	2 ks
1700	1 ks	1841	1 ks
1701	2 ks	1842	1 ks
1706	1 ks	1847	1 ks
1715	2 ks	1853	1 ks
1716	2 ks	1855	1 ks
1717	1 ks	1856	1 ks
1719	1 ks	1862	1 ks
1720	1 ks	1865	1 ks

Ve víperském výkazu bobří chybí pravděpodobně proto, že na tomto horšském majetku v těch časech nebyli.

V listinách ulovené zvěře na černínském panství jindřichohradeckém chybí bobří od r.1791 (ZÍBRT 1929).

I když jistě mimo tyto oficiálně počítané úlovky byli mnozí bobří i upytlačeni a ulovení jiných zatajeno lovčím personálem, přece jen většina úlovků byla jistě hlášena, poněvadž z tehdejší korespondence víme, že jejich odvádění bylo vrchností přísně požadováno nejen pro kožešinu, nýbrž především pro zvěřinu bobřího ocasu. Vypadal-li však v jižních Čechách a pravděpodobně i jinde takto žalostně obraz jejich stavu, představovaný nepatrnými čísly úlovků již od konce středověku, byl to jistě následek jejich nemilosrdného vybíjení v dřívějších dobách, které bylo přísně nařizováno tehdejšími řády a instrukcemi hospodářskými, jak vidíme ku příkladu z ustanovení známé instrukce nelahozeveské, vydané okolo r.1588 Florianem Griespekem z Griespachu (Archiv český XII.298-321), nebo instrukce vydané pro komorní panství v r. 1603 (Archiv český XXII.358-481). Tyto dvě jmenuji proto, že byly nejpodrobnější a jako nejdokonalejší opisovány i pro jiné majetky,

takže se staly závaznými směrnici pro hospodaření na četných místech Čech. Vždyť kupř. stejná nařízení o hubení bobrů najdeme v instrukci Ferdinanda III. hejtmanu panství Pardubice r. 1652 (ČERNÝ 1930) i v obsáhlé hospodářské knížce jesuity Kryštofa Fišera, vydané latinsky pod názvem "Oculus domini" r. 1679, jež byla hledanou hospodářskou učebnicí XVII. století.

Zdá se proto být jisto, že o osudu bobrů u nás tvrdě rozhodlo hospodářské podnikání renesančního velkostatku se svou zálibou pro rybníkářství. To, co následovalo potom, bylo již pouhé pozvolné vymírání. Ku konci XVII. století, kdy se na Třeboňsku platila ještě zástřelná taxa za uloveného bobra ve výši 1 zl. 30 kr., není o něčem podobném v ostatních českých krajích zpráv (CHADT 1889). Rovněž doklady, sebrané ZÍBRTEM, končí až na nepatrné výjimky v XVII. stol. Ač prameny o příčině mlčí, nemyslím, že nezdary, s nimiž se setkaly snahy po novém vysazení bobra v jižních Čechách ve století devatenáctém byly zaviněny přílišným jeho lovem. O tom výsledky odstřelů nijak svoji nepatrnou výší nesvědčí. Také živilům nelze přičítat hlavní vinu, i když několikrát zasáhly do osudu těchto zvířat na Třeboňsku i Krumlovsku. Myslím, že hlavní úlohu tu sehrály choroby; snad tuberkulóza, kterou tito hlodavci tolik trpí a která je zničila, aniž to lidé mohli pozorovat.

L i t e r a t u r a

- ČERNÝ, V. (1930): Hospodářské instrukce.- Praha 1930.
- HEBKE, F. (1909): Popis knížecího schwarzenberského svěrenského panství třeboňského.- Praha 1909.
- CHADT, J. Ev. (1889): Bobři v jižních Čechách.- Lovna 9, 1889.
- MALOUSEK, J. (1905): Archiv český. XXII.- Praha 1905.
- VESELÝ, J. (1954): Příroda Československa a její ochrana.- Praha 1954.
- ZÁLESKÝ, M. (1928): Bobři na Nežárce.- Krása našeho domova 9, 1928.
- ZÍBRT, Š. (1929): Bobr v zemích československých.- Praha 1929.

Einige Angaben über das Schicksal der Biber in Südböhmen

(Zusammenfassung)

Nach den historischen Dokumenten ist der Biber in Südböhmen, und wahrscheinlich auch in anderen Gegenden Böhmens und Mährens in der ersten Hälfte des XVIII. Jahrhunderts gänzlich ausgestorben. Später wurden Versuche mit der künstlichen Zucht, und zwar in den südböhmischen Schwarzenbergischen Grossgütern wiederholt unternommen. Im Archiv der Stadt Böhmisches Krumau finden wir Wildabschussurkunden, welche von diesen Grossgütern im Laufe von mehreren Jahrhunderten auf Grund der Forst-, Jagd- und Fischereiberichte sowie Rechnungen sorgfältig geführt wurden.

Die Abschussverzeichnisse des früheren Herrschaftsgutes Hluboká, welche seit Ende des XVII. Jh. lückenhaft und seit der zweiten Hälfte des XVIII. Jh. systematisch geführt wurden, enthalten zwar die Rubrik über den Biber, die jedoch leer ist. Die einzige Ausnahme bildet das Jahr 1841, wo in der Gegend von Hluboká 1 Biber erjagt wurde. In den gleichen Abschusslisten aus dem gew. Grossgut Böhmisches Krumau, die seit Anfang des XVII. Jh. geführt wurden, gibt es Eintragungen über Bibererjagung nur i. d. J. 1803 (1 Stück), 1804 (2 Stück) und 1805 (4 Stück). Wahrscheinlich handelt es sich um die Biber aus der künstlichen Zucht in Červený Dvůr bei Böhmisches Krumau, welche seit 1773 bis 1848, bzw. 1849 gehalten wurde. Die Jagdstatistik des gew. Grossgutes Wittingau wurde seit 1614-15 systematisch geführt. Aus ihr ersehen wir, dass dort i. d. J. 1616 3 Biber, 1626 1 Biber, 1627 4 St., 1631 3 St., 1635 5 St., ferner je 1 Stück i. d. J. 1640 und 1643, je 2 Stück i. J. 1642 erbeutet wurden. Die Jagdstatistik setzt zwar dann fort, sie enthält jedoch bis z. J. 1665 kein Biberwild. Seit diesem Jahre wurden wieder Jagderfolge von Biber vermerkt, und zwar bis z. J. 1725 folgenderweise; je 1 Stück i. d. J. 1669, 1675, 1677, 1679, 1681, 1689, 1692, 1696, 1700, 1717, 1719, 1720 und 1725; je 2 Biber i. d. J. 1665, 1666, 1667, 1678, 1701, 1715 und 1716; je 3 Stück i. d. J. 1676, 1684; 4 Stück i. J. 1674 und 5 Stück i. J. 1686.

Dann setzen die Jagderfolge aus und man findet sie wieder i. J. 1824, also fünfzehn Jahre nachdem der Biber in der Gegend Wittingau erneut ausgesetzt wurde. Biberjagung von je einem Stück finden wir noch i. d. J. 1824, 1828, 1831, 1836, 1841, 1842, 1847, 1853, 1855, 1856, 1862 und 1865, ferner von 2 Stück i. J. 1840, von 3 Stück i. J. 1833 und von 4 Stück i. J. 1835.

In den Dokumenten des gew. Grossgutes Winterberg erscheint der Biber überhaupt nicht und die letzten wurden in den Abschusslisten des gew. Grossgutes Jindřichv Hradec eingetragen. Da gegen Ende des XVII. Jh. unter den durch die Grossgüter angesahlten Entlohnungen kein Abschussgeld für den Biber vorkommt und in den vom Prof. Zíbrt zusammengefassten schriftlichen Dokumenten keine Erwähnung über dieses Nagetier zu finden ist, ist anzunehmen, dass sein Vorkommen bei uns in der Zeit des Aufschwungs der Teichwirtschaft des Renaissance-Grossgutes im XV. u. XVI. Jh. ernsthaft bedroht wurde. In den wirtschaftlichen Instruktionen dieses Grossgutes wurde die Ausrottung von Bibern direkt angeordnet.

Die späteren Akklimatizationsversuche sind nicht nur wegen Überschwemmungen und Ausrottung, sondern wahrscheinlich auch infolge von Krankheiten erfolglos geblieben.